

Gentleman in slavernij - een roman van Janny de Heer

Uitgeverij In de Knipscheer, 2013

door Helen Wijngaarde

Hansea, een vereniging van afgestudeerden in Hannover, vierde in 1998 het 150-jarig bestaan. Als gevolg van de Tweede Wereldoorlog waren vele archieven verloren gegaan en i.v.m. het jubileum, ging de directie in enkele gevallen tot ver over de grens op zoek naar gegevens van (oud)-studenten. Een oproep op internet naar gegevens van Franz Horst, een van de oud-studenten, leidde via de Surinaamse Ambassade in Den Haag naar het Nationaal Archief in Suriname.

Langs een omweg kwam het verzoek terecht bij de heer Marcel Meyer, contactpersoon van SSG in Suriname. De uitgebreide informatie van Marcel Meyer over Franz Horst en zijn Surinaamse achtergrond en het diepgaand familieonderzoek in Nederland van Paul Lammers, een nazaat van een jongere broer van Franz, brachten Janny de Heer op het spoor van hun vader, Johann Dieterich Horst. Zijn levensverhaal intrigeert haar en gewapend met de informatie die zij tot haar beschikking heeft gekregen, start zij haar speurtocht naar J.D. Horst.

Na intensief archiefonderzoek in Den Haag, Amsterdam, Leiden en Breda, zet zij haar zoektocht naar Horst voort in Duitsland. In de gemeente Dielingen, vlakbij zijn geboortegrond Meyerhöfen, krijgt zij - bij hoge uitzondering - toestemming om de kerkarchieven van de Evangelische Lutherse kerk in te zien.

Tijdens haar verblijf in Suriname volgt zij de voetsporen van Horst en maakt een boottocht langs verschillende plantages (of wat daar nog van over is) waar hij gewerkt en gewoond heeft. In Paramaribo bezoekt zij de begraafplaats de Nieuwe Oranjetuin, waar J.D. Horst en zijn vrouw Carolina begraven liggen. (*zie Grafzerk en Suikerwerk, SSG, april 2006*).

De titel *Gentleman in slavernij* verwijst naar een regel uit het gedicht van Anton de Kom 'Blanke, wat wilt ge van hem maken' (augustus 1942).

Elk hoofdstuk begint met een korte inleiding waarin o.m. de roerige periode voor en na de emancipatie beschreven wordt en de economische gevolgen hiervan voor het land. In Engeland en Frankrijk is de emancipatie al een feit, maar in Suriname is daar nog steeds geen sprake van. Er heerst grote onrust in Suriname. Het verzet op de plantages groeit en de stem van de slaven tegen hun onmenselijke behandeling klinkt steeds luider. Het land maakt zware tijden door en de planters vrezen voor een massale uittocht van plantagearbeiders na de emancipatie. De mislukte poging tot kolonisatie van Hollandse boeren komt ook uitgebreid aan de orde. In 1853 arriveren de eerste Chinese contractarbeiders uit Java.

Tegen deze achtergrond beschrijft Janny de Heer het leven van Johann Dieterich Horst, die op 20-jarige leeftijd in 1827, na een kort verblijf in Amsterdam, op zoek gaat naar het geluk in de verre kolonie Suriname. Hoe moet het leven van deze jongeman, erfgenaam van Schlüersburg, het geboortelandgoed van zijn moeder, zijn geweest in een maatschappij waarin slavernij een geaccepteerd systeem was?

Hij begint zijn carrière in Suriname onderaan de ladder als blankofficier op de koffieplantage Mijn Vermaak. Daarna klimt hij vrij snel op van directeur tot administrateur op diverse plantages en wordt jaren later zelf eigenaar van plantage Lust en Rust.

In verband met familiekwesies keert hij na een aantal jaren terug naar Duitsland. Daar realiseert hij zich dat zijn toekomst in Suriname ligt en niet in Duitsland. Zeer tegen de zin van zijn familie gaat hij terug naar Suriname. Hoewel hij zich thuis voelt in zijn nieuwe vaderland, heeft hij grote moeite met de strikt gescheiden samenleving die het slavernijsysteem met zich meebrengt en de vele geschreven en ongeschreven wetten waar men zich aan te houden heeft. Hij trekt zich het lot van de slaven erg aan en zijn grote betrokkenheid met hun levensomstandigheden, brengt hem meer dan eens in conflict met andere plantage directeuren.

Zijn vriendschap met Candasi, een slavin op de plantage waar hij werkt, wordt een keerpunt in zijn leven. De zoon Heinrich die hij bij haar verwekt zal hij moeten vrijkopen, opdat het kind niet in slavernij zal opgroeien. Hij erkent het kind, dat bij zijn vrijlating de naam Horst krijgt. Heinrich Horst zal echter nooit

te weten komen wie zijn vader is en hoewel hij de naam Horst draagt, zal zijn positie in de familie altijd onduidelijk blijven. De ingewikkelde familierelaties (J.D. Horst zal later trouwen met Caro, de dochter van Candasi), maken dat hij regelmatig, met succes, een verzoek tot manumissie bij het Hof van Politie zal indienen.

Op 2 januari 1878 sterft Horst in Paramaribo, te midden van zijn familie, in zijn woning aan de Kromme Elleboogstraat. Het familiegeheim, dat als een last op zijn schouders drukte, neemt hij mee in zijn graf.

Op de omslag van het boek is de woning van Johann Diederich Horst in de Kromme Elleboogstraat te zien en aan de binnenkant van de achterflap is een foto van Horst met vier van zijn vijf zoons. De foto is in Breda genomen tijdens hun verblijf in Nederland. Horst is met zijn zoons op weg naar Duitsland, waar zij hun opleiding zullen volgen. Op dezelfde achterflap staat o.m. de aankondiging in de krant van de manumissie aanvraag van de eigenaar J.D. Horst voor het slavenkind Heinrich.

Achter in het boek is de stamboom van Johann Dieterich Horst opgenomen en ook het overzicht van Candasi en haar kinderen. Allen kregen na hun manumissie de familienaam Horst. (*Ten Hove & Dragtenstein, Manumissies in Suriname, 1832-1863.*)

Het boek is een aanvulling op de geschiedenis van Suriname. De lezer krijgt bijzondere informatie over o.a. het dagelijks leven op de plantages, de procedure rond manumissie aanvragen en de aanloop tot de afschaffing van de slavernij.

Bron: *Wi Rutu*, (tijdschrift van Stichting Surinaamse Genealogie), blz. 54/55, juli 2014